

पाठ 3 महाकवि कालिदासः

शब्द	-	अर्थ
महाकविः	-	गदाकवि
संस्कृत वाङ्मये	-	संस्कृत साहित्य में
जन्मकालविषये	-	जन्म समय के बारे में
ख्रिस्ताब्दात् पूर्वम्	-	ईसवी सन् से पहले
पाश्चात्याः	-	पश्चिमी
अरचयत्	-	लिखा
नाट्यग्रन्थाः	-	नाटक की पुस्तके
गीतिकाव्ये	-	दो गीतिकाव्य
विख्यातम्	-	प्रसिद्ध
निरूपणम्	-	अनुपम

1. संस्कृत में उत्तर लिखिए -

(क) कालिदासः कस्य नवरत्नेषु आसीत् ?
कालिदासः विक्रमादित्यस्य नवरत्नेषु आसीत् ।

(ख) पाश्चात्याः विद्वांसः कालिदासस्य जन्म कदा मन्यन्ते ?
पाश्चात्याः विद्वांसः कालिदासस्य जन्म ईसवीयचतुर्थशताब्द
गुप्तकाले मन्यन्ते ।

(ग) कालिदासः कति कृतयः सन्ति ?
कालिदासः सप्त कृतयः सन्ति ।

(घ) द्वे महाकाव्ये के स्तः ?
द्वे महाकाव्ये रघुवंशम्, कुमारसम्भवम् च स्तः ।

(ङ) कालिदासस्य नाट्यग्रन्थाः के सन्ति ?
कालिदासस्य नाट्यग्रन्थाः अभिज्ञानशाकुन्तलम्, विक्रमोर्वशीयम्,
मालविकाग्निमित्रं च सन्ति ।

(च) विश्वसाहित्ये किं निरुपमम् अस्ति ?
विश्वसाहित्ये अभिज्ञानशाकुन्तलम् नाम नाटकं विख्यातं निरुपमम् अस्ति।

2. विक्त स्थानों की पूर्ति कीजिए -

- (क) कालिदासः संस्कृतवाङ्मये कविकुलगुरुः कथ्यते ।
(ख) सः विक्रमादित्यस्य नवरत्नेषु एकम् आसीत् ।
(ग) तस्य कृतयः प्रधानतया सप्त स्वीक्रियन्ते ।
(घ) रघुवंशम्, कुमासम्भवम् चेति द्वे महाकाव्ये स्तः ।
(ङ) सर्वेऽपि ग्रन्थाः सहृदयानां चैतांसि आवर्जयन्ति ।
(च) काव्येषु नाटकस्य नाटकेषु शाकुन्तला ।

3. निम्नलिखित अनुच्छेद का हिन्दी में अर्थ लिखिए -

महाकविः कालिदासः संस्कृत वाङ्मये कविकुलगुरुः कथ्यते । महाकविः कालिदासस्य जन्मकालविषये मतद्वयं प्रचलितम् वर्तते । कथ्यते यत् सः ख्रिस्ताब्दात् पूर्व प्रथम शताब्द्यां महाराजस्य विक्रमादित्यस्य नवरत्नेषु एकम् आसीत् । पाश्चात्याः विद्वांसः कथयन्ति यत् कालिदासः ईसवीयचतुर्थशताब्द्यां गुप्तकाले अभवत् ।

अर्थ - महाकवि कालिदास संस्कृत साहित्य के कविकुलगुरु कहे जाते हैं। महाकवि कालिदास के जन्मकाल के विषय में दो मत प्रचलित हैं कहा जाता है कि वह ईसवी सन् से पहले पहली शताब्दी में महाराज विक्रमादित्य के नवरत्नों में से एक थे। पश्चिमी विद्वान कहते हैं कि कालिदास चतुर्थ शताब्दी में गुप्तकाल में हुए।

4. संस्कृत में अनुवाद कीजिए -

(क) कालिदास संसार में प्रसिद्ध महाकवि हैं।
कालिदासः संसारे प्रसिद्धः महाकविः अस्ति ।

(ख) कालिदास ने तीन नाटक लिखे।
कालिदासः त्रयःनाटकाः अलिखत् ।

(३।) अभिज्ञानशाकुन्तलम् अनुपम नाटक है।
अभिज्ञानशाकुन्तलम् निरुपमम् नाटकं अस्ति ।

(घ) मुझे संस्कृत पढ़ना अच्छा लगता है।
महयम् संस्कृतं पठनम् रोचते । [पठनम्]

(ङ) कालिदास का यश अजर अमर है।
कालिदासस्य कीर्तिः अजरः अमरः च अस्ति ।

(च) वह सभी कवियों में श्रेष्ठ है।
सः सर्वेषु कविषु श्रेष्ठं अस्ति ।

कक्षा - छठी
विषय - संस्कृत